

Ana Wambrechtsamer – pisateljica in povezovalka dveh jezikov in kultur

JOŽICA ČEH STEGER

*Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Koroška cesta 160,
SI 2000 Maribor, jozica.ceh@um.si*

1.01 Izvirni znanstveni članek – 1.01 Original Scientific Article

Prispevek se ukvarja z dvojezično slovensko-avstrijsko pisateljico Ano Wambrechtsamer (1897–1933) in jo umesti v medkulturni model slovenske literarne zgodovine. Ana Wambrechtsamer je odraščala v dvojezičnem južnoštajerskem okolju. Pisala je pesmi in romantično obarvano domačijsko ter zgodovinsko pripovedništvo v nemščini. Po izselitvi v Avstrijo se je poglobljala v zgodovino Celjskih grofov in vse bolj iskala slovenske korenine. Začela se je intenzivno učiti slovenščine, da bi lahko v tem jeziku tudi literarno ustvarjala. Prebirala je slovenske klasike, začela prevajati svoja dela v slovenščino in slovensko književnost v nemščino.

The contribution discusses the Slovene-German bilingual writer Ana Wambrechtsamer (1897–1933) and places her within the intercultural model of Slovene literary history. Ana Wambrechtsamer grew up in the bilingual South-Styrian milieu and wrote poems and romance coloured native and historical narratives in German. After moving to Austria, she thoroughly studied the history of the Counts of Cilli and increasingly sought her Slovenian roots. She intensively learnt Slovenian in order to be able to create literature in this language. She also read Slovenian classics, and started translating her works into Slovenian and Slovenian literature into German.

Ključne besede: medkulturna književnost, slovensko-nemška književnost na Štajerskem, Ana Wambrechtsamer, domačijska književnost, zgodovinska povest, Guzej

Key words: intercultural literature, Slovene-German literature in Styria, Ana Wambrechtsamer, native/local literature, historical story, Guzej

Uvod¹

Nacionalni koncept² slovenske književnosti, ki je pri konstituiranju slovenskega naroda opravil ključno vlogo, je zaobšel dejstvo, da je v slovenskih deželah vse

¹ Prispevek je nastal v okviru Raziskovalnega programa št. P6-0156 (*Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine* – vodja programa prof. dr. Marko Jesenšek), ki ga je sofinancirala Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

² Levstikov literarni program *Popotovanje iz Litije do Čateža* (1858) je pozival k pripovedni prozi v »domači besedi, v domačih mislih, na podlagi domačega življenja, da bi Slovenec

od srednjega veka naprej obstajala večjezična književnost. V 19. stoletju je bila na Slovenskem vzporedno z nacionalno književnostjo še naprej tvorna produkcija in recepcija književnosti v nemškem jeziku. Miran Hladnik navaja, da so bralci na Slovenskem v 19. stoletju prebirali nemško literaturo v enakem obsegu kot izvirno slovensko produkcijo (Hladnik 2009: 10). V obeh jezikih so ustvarjali ali prevajali tudi slovenski pisatelji (France Prešeren, Josip Stritar, Luiza Pesjak, Janko Kersnik, Dragotin Dežman, Ivan Cankar idr.). Nemška književnost je imela v prvi polovici 19. stoletja v slovenskem prostoru še vlogo standarda, v času zaostrenih mednacionalnih trenj pa tudi dvojezičnost slovenskih avtorjev ni bila več zaželela (Hladnik 2016: 49). Ohranjanje slovensko-nemške dvojezičnosti ali prestop v nemško enojezičnost je vodilo tedaj v narodno odpadništvo najhujše vrste kot npr. pri Dragotinu Dežmanu.³

Tujim dvojezičnim (slovensko-nemškim) in enojezičnim (nemškim) avtoricam in avtorjem, ki so v času Habsburške monarhije (tudi pozneje) prebivali na Slovenskem, se precej posveča slovenska germanistika (Požar 1983, Janko 1995, 1995a, Birk 2003, Križman 2006, Miladinović Zalaznik 2002, 2008, 2008a idr.), po osamosvojitvi Slovenije pa so postali raziskovalno zanimivi tudi v okviru več- in medkulturnega modela slovenske književnosti.⁴ Na Štajerskem so se nemško pišoči

videl Slovence v knjigi, kakor vidi svoj obraz v ogledalu« (Kocijan 1994: 71). Odsvetoval je tudi z gledovanje po tuji, francoski in nemški literaturi: »Morda bi ne bilo odveč, ako se opomni pri tej priložnosti, da mi naj bi povesti ne skladali, kakor imajo navado vse duhovne hrane že presiti Francozje pa tudi Nemci za njimi« (Kocijan 1994: 74).

³ Dragotin Dežman (1821–1889) oz. Karl Deschmann se je posvečal pesništvu, kritiki, časnikarstvu, zgodovinski in muzejski dejavnosti, različnim panogam naravoslovja, etnologiji in arheologiji. Bil je eden najbolj vsestransko razgledanih Slovencev 19. stoletja in je v politiki sprva goreče zagovarjal slovenstvo oz. slovanstvo, a na začetku šestdesetih let prestopil v nemški tabor in se v krajskem deželnem zboru pridružil nemškutarstvo-nemški ustavovorni stranki, postal njen voditelj in soustanovitelj ljubljanskega liberalnega nemškega časopisa *Laibacher Tagblatt*. Pred letom 1848 in še več kot desetletje potem je bil goreč zagovornik slovenstva, eden prvih naročnikov in sodelavcev Bleiweisovih *Novic* ter kritik nemškutarstva, o čemer pričata tudi njegovi slovenski pesmi *Še Slovenija ni zgubljena* (1848) in *Proklete grablje* (1855). Po prestopu v nemški tabor je postal najbolj osovražen Slovenec in najhujši narodni odpadnik. Njegovi rojaki, še zlasti iz vrst slovenskih pisateljev, so bili zelo ostri in nemalokrat žaljivi do njegovih nespornih dosežkov na različnih strokovnih področjih. V Levstikovi *Pavlihi* (1870) in Aleševčevem *Brenclju* so postale Dežmanove grablje osrednja metafora zanj in druge nemškutarje. Valentin Zarnik je Dežmanov prestop osmešil v satirični komediji *Don Quixotte della Blatna vas* (1862), Janez Trdina ga je označil za »najgnusnejšega izmed vseh sinov, koje je rodila mati Slovenija«, medtem ko mu Ivan Cankar v pogovoru z Izidorjem Cankarjem leta 1911 kljub oznaki narodnega odpadnika ni odrekal zaslug na drugih raziskovalnih področjih (Čeh Steger 2017: 503–516).

⁴ Prim.: Miran Hladnik: Vključevanje drugega in drugačnega v slovensko literarno zgodovino (*SSJLK*, 2006), Miran Hladnik: Literarische Zweisprachigkeit im slowenischen Teil der Habsburger Monarchie (*Literarische Mehrsprachigkeit im österreichischen und slowenischen Kontext*, 2019), Silvija Borovnik: Večkulturnost in medkulturnost v slovenski književnosti (2017), Silvija Borovnik: Avtobiografija, potopis, avtobiografska potopisna in fiktivna proza Alme Karlin (*SCN* 2018), Jožica Čeh Steger: Dvojezično pesništvo Fanny Hausmann v literarnozgodovinskem kontekstu (2017), Jožica Čeh Steger: Podoba Slovencev v Bartschevem romanu *Das deutsche Leid* (*SR* 2017), Jožica Čeh Steger: O Cankarjevi slovensko-nemški dvojezičnosti v kontekstu večkulturne Avstro-Ogrske (2018), Urška Perenič: Stiki Josefa Friedricha Perkoniga s slovenskimi intelektualci in pisatelji (*SR* 2005), Urška Perenič:

pisatelji v času nacionalnih trenj pogosto navduševali nad lepoto in raznolikostjo južnoštajerske pokrajine,⁵ medtem ko so Slovence na podlagi nepoznavanja slovenskega človeka in/ali pod vplivom ideologije večvrednosti nemške kulture ubesedili kot podobe drugega,⁶ kot je to npr. v romanih graškega pisatelja Rudolfa Hansa Bartscha.⁷ Nekateri pisatelji so bili tudi očitni nasprotniki Slovanov in zagovorniki nastajajočega nacizma (npr. Ottokar Kernstock). Med nemško pišočimi avtorji,⁸ ki so bili rojeni na južnem Štajerskem in/ali so tam prebivali oz. službovali, je bila tudi Ana Wambrechtsamer (1897–1933), ki bo v nadaljevanju podrobneje predstavljena.

Življenjske postaje Ane Wambrechtsamer

Ana Wambrechtsamer⁹ (1897–1933) se je rodila na Planini pri Sevnici v slovensko-nemški družini. Oče, Friedrich Wambrechtsamer, je bil posestnik in trgovec na Planini, mati Marija (roj. Rožanc, po rodu Slovenka) je v domači hiši vodila pošto. Doma so govorili nemško, s služinčadjo in z okoliškimi kmeti tudi slovensko. Že

Poetische Versuche 1843–1844 Luize Pesjak – poskus umestitve dela nemške ustvarjalnosti na Slovenskem v okvir slovenske literarne zgodovine (SR 2006), Marijan Pušavec in Matic Majcen (ur.): Alma M. Karlin: Identitete, pisanje, recepcije (*Dialogi* 9/2018, tematska številka).

⁵ Npr. Peter Rosegger opisuje v *Eine Wanderung durch Steiermark* (1887) tudi pot po južni Štajerski, po deželi Vendov, kakor imenuje Slovence, in je očaran nad lepimi razgledi po štajerskem hribovju in zemljepisno raznolikostjo te pokrajine. Pot ga je vodila čez Dravo, prek Pohorja v Savinjske Alpe in počez skozi slovensko deželo do hrvaške meje in od tam znova na nemška tla (Rosegger 1882: 121–131).

⁶ Rosegger ugotavlja, da Slovenci na štajerski nemško-slovenski jezikovni meji iz leta v leto vse bolj prodirajo v nemško deželo, ker bi se radi stopili z nemškim elementom. Za prebivalce okrog Pece in Uršlje gore, Šoštanja in Mozirja piše, da se razlikujejo od nemških Štajercev po obraznih potezah in tipičnem slovanskem značaju, da ne premorejo srčne domačnosti, ne poznajo radosti in veselih pesmi. Obleko imajo iz lodna in platna, obuti so v lesene cikle. Pijejo jabolčnik, za osnovno prehrano uporabljajo koruzo, ajdo, fižol, mleko in zelenjavo, zaradi česar zmotno sklepa, da so vegetarijanci. Prav tako ugotavlja, da so zelo pobožni in vraževarni, radi molijo rožni venec, hodijo na romanja, bojijo se hudiča in čarovnic in se pretepajo do krvi, celo do smrti (Rosegger 1887: 115).

⁷ Rudolf Hans Bartsch je pisal o južni Štajerski na podlagi svojih avtomobilskih voženj po tej pokrajini. V svojih romanih je umetniško dovršeno opisal lepoto valovitih vinorodnih gričev v okolici Maribora. V svojem prvem romanu *Dvanajst iz Štajerske* (*Zwölf aus der Steiermark*, 1907) je podoba južnoštajerskega Slovenca še pozitivna in kultivirana, medtem ko je roman *Nemška bol* (*Das deutsche Leid*, 1912) že pisan v duhu nemškega nacionalizma in imperializma ter ostrih mednacionalnih trenj. V njem prevladujejo negativne, sovražne podobe narodno zavednih Slovencev, ki so predstavljeni z vidika drugega in tujega (Čeh Steger 2017: 433–445).

⁸ Npr.: Rudolf Gustav Puff (1808–1865), Ottokar Kernstock (1848–11928), Ernst Goll (1887–1912), Max Mell (1882–1971), Rudolf Bernreiter (1895–1917), Rudolf Hans Bartsch (1873–1952), Alfred Schmidt oz. Alfred Maderno (1886–1960), Karl Bienenstein (1869–1927), Ludwig Mahnert (1874–1943), Heinz Brunner (1905–1971), Margarete Weinhandl (1880–1975), Gusti Jirku (1892–1978) in Paul Schlosser (1876–1956). Slednji je leta 1912 izdal zbirko ljudskih pripovedk iz okolice Maribora in Pohorja z naslovom *Der Sagenkreis der Poštela*. Prim. Haramija (2019: 256).

⁹ V zapisih se pojavlja tudi kot Anna Wambrechtsamer in Ana Wambrechtsammer. V časopisu *Deutsche Wacht* je objavljala še pod psevdonimom A. vom Wachberg.

kot otrok je rada zahajala v naravo in k okoliškim prebivalcem, s katerimi se je sporazumevala v narečni slovenščini (Kuret 2013, Krofl 1998: 12). V nedokončanem avtobiografskem romanu *Reinhold¹⁰ der Grenzer* piše, da sta zanimanje za kulturno preteklost domačega kraja v njej že v otroštvu prebudili babica (po materini strani), ki ji je pripovedovala napete zgodbe iz Spodnje Štajerske, in Rosa Adamus, ki je imela doma bogato knjižnico in je prišla na Planino z Dunaja, kjer je vodila dekliški zavod (Krofl 1998: 14). Iz otroških doživetij na Planini, lokalnih legend in pripovedk kakor tudi iz zgodovinskih virov je Ana Wambrechtsamer črpala snov za svoja literarna dela. Objavljala je tudi zgodovinske članke in napisala kroniko rojstne Planine v nemškem in slovenskem jeziku.¹¹

Ana Wambrechtsamer je leta 1908 začela obiskovati meščansko šolo v Celju, kjer je čutila močno domotožje in spoznala nacionalna nasprotja. Na materino željo se je učila tudi igranja violine in začela zapisovati prve verze. V svoj raj, kjer je pozneje imenovala Planino, se je lahko vračala le ob večjih praznikih. Zaradi očetove boleznijo so se leta 1909 nenadoma preselili na Studence v Maribor. Za dvanajstletno deklico je bila selitev zelo boleča in rojstna Planina vse globlji vir domotožja. V Mariboru je nadaljevala meščansko šolo, mati je bila zaposlena kot upravnica pošte na Studencih in ob skrbi za bolnega moža ni imela veliko časa za hčerko. Ana Wambrechtsamer je bila v novem okolju zelo osamljena, prebirala je zgodovinske romane C. F. Meyerja in Juliusa Wolfa in se zatekala v svet mine-sengerjev, dvornih gospodičen in viteških turnirjev. Leta 1913 je zbolela za težko obliko pljučnice, zato je morala zapustiti učiteljišče. Več kot leto dni se je bojevala z boleznijo in v tem času veliko razmišljala o smrti in družbi, hodila v naravo, pisala pesmi in se ukvarjala z zgodovino. Po okrevanju je opravila tečaj za pošto uslužbenko in postala materina pomočnica na pošti. (Kuret 2013, Krofl 1998)

Po razpadu Avstro-Ogrske sta z materjo ostali brez zaposlitve. Leta 1919 sta s kovčkoma zapustili hišo in posestvo na Studencih ter odšli v Avstrijo, oče je umrl že leta 1914. Ana Wambrechtsamer je nato službovala kot poštna uradnica po različnih krajih na Zgornjem Štajerskem (St. Lebrecht, Frauental) in se leta 1921 ustalila v Gradcu. Pogosto je zahajala v gledališče. Poleti 1922 se je poročila z dvajset let starejšim visokim poštnim uradnikom Hansom Sigmundtom in se po dveh letih ločila. V tem obdobju je veliko časa prebila v graškem Deželnem arhivu, kjer je našla vire za pisanje zgodovinskih pripovedi, člankov in veliko gradiva za kroniko svojega rojstnega kraja. Intenzivno je prebirala vire o Celjskih grofih, ki so imeli v lasti tudi grad na Planini. (Mitteregger 1967, Kuret 2013, Krofl 1998)

Ana Wambrechtsamer se je kmalu po ločitvi poročila z novinarjem Johannom Buchenauerjem in zaradi poroke prestopila v protestantsko vero, česar njeni sorodniki in prijatelji s Planine niso odobravali. Po nekaj letih se je znova vrnila v

¹⁰ Reinhold se je imenoval njen dve leti starejši brat, ki je umrl pred njenim rojstvom.

¹¹ Za *Kroniko trga in gospodarjev Planine (Die Kronik des Marktes und der Herrschaft Montpreis, 1927)* je intenzivno študirala zgodovinske vire v Deželnem arhivu v Gradcu, kjer se nahaja del njene literarne zapuščine. Pozimi leta 1927/28 je kroniko prevedla v slovenščino, lekturo je opravila njena prijateljica s Planine Ela Jurše. Avtorica je en izvod *Kronike planinskega gradu in trga* (1929) podarila rojstnemu kraju, drugega je kupilo Zgodovinsko društvo v Mariboru in ga hrani Pokrajinski arhiv v Mariboru (Krofl 1998: 36). Leta 1995 je pri Prosvetnem društvu Planina izšel ponatis te kronike v uredništvu dr. Janeza Šmida.

katoliško vero. V pismu Eli Jurše z dne 26. 9. 1929 je zapisala, da »hoče to popraviti« (Krofl 1998: 72). V Gradcu sta z možem odprla trgovino z mešanim blagom. Delo v trgovini ji je jemalo veliko časa, vendar je v tem obdobju veliko pisala, dokončala kroniko Planine, študirala vire o Celjskih grofih v nemščini in slovenščini, prebiral slovensko klasiko in se ukvarjala s prevajanjem iz slovenščine v nemščino ter obratno. Eli Jurše je v pismih med drugim večkrat poročala o zbiranju gradiva in nastajanju romana o Celjskih grofih, z zanimanjem je spremljala življenje znancev in sorodnikov na Planini ter večkrat potožila, da se ji ne oglašajo tako pogosto, kot bi želela. Leta 1933, stara 36 let, je umrla za srčno kapjo. (Kuret 2013, Krofl 1998)

Ana Wambrechtsamer je pokopana v rojstnem kraju na Planini, kjer je pokopan tudi njen brat Reinhold, čigar identiteto je prevzela v nedokončanem avtobiografskem romanu *Reinhold der Grenzer* in pisala o sebi v tretji osebi. Pod gradom na Planini se nahaja njen portretni kip, na rojstni hiši ima spominsko ploščo z reliefnim portretom in besedilom iz *Kronike planinskega gradu in trga*, v katerem izpričuje svojo ljubezen do rodnega kraja: »Ne iz častihlepnosti, temveč samo iz ljubezni do Planine, naše ožje domovine, ki je najlepši kraj na svetu.«¹² (Krofl 1998) Kljub številnim pretresom, ki jih je doživela, je ohranila smisel za humor in se veselila občasnih srečanj in veselih dogodivščin z rojaki na Planini. V svojem času je precej izstopala, nosila je hlače, moško kravato in vpadljive klobuke. Na fotografijah se pojavlja v zgornještajerski lovski obleki. Iz njenih pisem Eli Jurše izvemo, da je rada zahajala v veselo družbo, zaigrala na harmoniko, streljala z lovsko puško in kadila cigare (Krofl 1998).

Od domačijskega pesništva k domačijski prozi

Ana Wambrechtsamer je od leta 1915 naprej pisala literarna dela v nemškem jeziku in v njih praviloma tematizirala življenje Slovencev na južnem Štajerskem. Ko je začela literarno ustvarjati, knjižne slovenščine še ni dobro obvladala. V nemški tabor jo je tedaj usmerjal tudi njen literarni mentor Franz Schauer, urednik celjskega nemškega časopisa *Deutsche Wacht*, ki je zastopal nemške politične, gospodarske in nacionalne interese na Slovenskem, vendar se Ana Wambrechtsamer za politiko tedaj in tudi pozneje ni zanimala. Prve verze v nemškem jeziku je napisala že v Celju in se kot pesnica oblikovala v Mariboru med prvo svetovno vojno. Svojo prvo objavljeno pesem Mutter und Sohn (Mati in sin) je ugledala v časopisu *Deutsche Wacht* decembra 1915.¹³ V njenih pesmih prevladujejo epski dogodki in nostalgično obarvani opisi narave. Oblikovno so preproste in povečini urejene v štirivrstične kitice. Več pesmi je umeščenih v čas prve svetovne vojne. Med temi izstopajo motivi o ženinu, ki odhaja na fronto (Im Kriegsjahre/V vojnem letu), o žalujoči nevesti padlega vojaka (Soldatenbraut/Vojakova nevesta) in o smrti vojaka ter

¹² Prim. fotografijo spominske plošče pisateljici Ani Wambrechtsamer, Planina pri Sevnici. Avtor reliefa je Nikolaj Pirnat (https://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Ana_Wambrechtsamer2.jpg).

¹³ V tem časopisu je med letoma 1915 in 1928 objavila večino svojih pesmi, največ v letih 1916 in 1917. Objavljala je tudi v drugih nemških časopisih (*Tagespost Graz*, *Bilderwelt Graz*), skupaj okrog 30 pesmi.

mlade matere, ki ostaja sama z dojenčkom (Kriegertod/Vojakova smrt). Nesrečno ljubezen povzročajo tudi socialne razlike, najlepše dekle v vasi se raje poroči z bogatim ženinom, kot bi ostala z revnim fantom, ta pa se nato iz obupa ustrelji (Das Ende vom Lied/Konec pesmi). V pesmi Zapfenstreich (Povečerje) zazveni tudi motiv dekliskega hrepenenja po ljubezni. Pesem Das blaue Blümlein (Modra rožica) se začne z impresionističnim opisom encijana, ki mu sledijo opisi njegove ljudske simbolike – encijan je znamenje zvestobe in ljubezni, za klobukom ga kot znamenje ljubezni nosita dekle in lovec, na gorskih poteh najdena cvetlica pomaga razvedriti žalostnega človeka, zataknen za klobukom spremlja tiste, ki odhajajo od doma, tudi vojake na fronto. V sklepnih kitici pesnica izrazi željo, naj ji ob smrti kot zadnji pozdrav iz domovine prinesejo na grob sveže nabrane cvetove encijana z domačih hribov, po katerih je pogosto hodila. Encijan¹⁴ je visokogorska rastlina, vendar raste tudi v Posavskem hribovju na Lovrencu pri Lisci in na Velikem Kozjem, zato pesnico spominja na rojstno Planino in okoliške hribe. Tudi v pesmi An die Steiermark (Na Štajersko) se oglašča nostalgija po rojstnem kraju, pesnica bi rada šla tja, kjer je bila rojena. V idiličnem opisu domače pokrajine našteva njene naravne in kulturne značilnosti: cerkvice po hribih, vesele in sladke pesmi, ki prihajajo v sanje, vonj cvetja in gozdov po zelenih hribčkih, srebrno vodo v potočkih, grajske razvaline, ki pričajo o davni preteklosti, čaroben svet pripovedk, stisk prijateljskih rok, toplih src, lepoto doline in hribov, ki prebujajo spomine. Prvoosebna pesem Wenn ich sterbe ... (Ko bom umrla ...) je nastala v času pesnične bolezni, v njej v duhu domačijskega pesništva izpove globoko čustveno navezanost na rojstni dom, ki ga imenuje svojo domovino; počivati želi na domačem pokopališču, obdanem z zelenimi hribčki, zelenim bršljanom, vonjem bezga, melodijami vetra in pojočih ptičkov. To se ji je tudi izpolnilo.

Ana Wambrechtsamer je med prvo svetovno vojno, leta 1917, začela v nemškem časopisju objavljati tudi pripovedno prozo.¹⁵ V časopisu *Deutsche Wacht* so jo pritegnile zgodovinske pripovedi¹⁶ iz življenja po spodnještajerskih gradovih. Kmalu je tudi sama pisala romantično obarvane pripovedi, ki so podobno kot njene pesmi umeščene v južnoštajersko pokrajino in pripovedujejo o preteklosti, ljudeh in legendah iz njenega rojstnega kraja ter o življenju in usodi Celjskih grofov. Pripovedi običajno začenja s spominskim motivom, kako je v otroštvu spoznavala zanimivosti in lepote rodnega kraja ter številne legende in zgodbe iz domačega kraja. V pripovedi *Die Sage von der Erbauung des Schlosses Montpreis (Legenda o izgradnji*

¹⁴ V današnjem času spada encijan med zaščitene visokogorske rastline. Njegovo najnižje zaščiteno rastišče se nahaja v Lovrencu pod Lisco in ima status botaničnega naravnega spomenika. Pred plenilci in neozaveščenimi pohodniki, ki ga ruvajo iz zemlje za presajanje v domače skalnjake, ga mora fizično varovati Planinsko društvo Lisca Sevnica.

¹⁵ Kratko prozo z domačijsko, lokalnozgodovinsko tematiko je objavljala v nemških časopisih in revijah (*Deutsche Wacht, Cillier Zeitung, Deutsche Zeitung, Tagespost Graz, Heimgarten*), najpogosteje po letu 1924. Prvo kratko pripoved z naslovom *Das letzte Trianschen (Poslednje triančenje)*, ki pripoveduje, kako so vaščani med prvo svetovno vojno ostali brez dveh zvonikov na cerkvi, je objavila leta 1917 v časopisu *Deutsche Wacht*, ki je tudi pozneje odkupil večino njenih zgodovinskih pripovedi.

¹⁶ V tem časopisu je lahko prebrala ljubezensko zgodbo o Frideriku in Veroniki (*Graf von Cilli und Veronika von Desenitz. Eine wahre Liebesgeschichte aus dem 15. Jahrhundert/ Grof Celjski in Veronika Deseniška. Resnična ljubezenska zgodba iz 15. stoletja*).

gradu Planina) se najprej spominja, kako je bila kot otrok očarana nad grajskimi razvalinami na Planini, kako je med grajskimi zidovi in skalami iskala zaklade in raziskovala naravo. V nadaljevanju nato pripoveduje legendo o nastanku gradu Planina, kakor jo je slišala od svojega učitelja. Legenda pravi, da sta brata velikana istočasno zgradila grad na enem in cerkvico na sosednjem hribu. Pri delu so jima pomagale ajdovske deklice, ki so v velikih predpasnikih nosile kamne. Imela sta samo eno orodje, ogromno kladivo, ki sta ga drug drugemu metala čez dolino. Ko je bil grad zazidan, so želela ajdovska dekleta postaviti svojemu gospodu spomenik iz kamenja, ki je ležalo okrog gradu. Ena od deklic je nesla v predpasniku velik kamen na skalo pod gradom, ta pa se je zapičil vanjo tako močno, da ga še danes nista uničila dež in veter. Tako nastalo nakovalo naj bi pričalo o moči graditelja gradu na Planini. Pripoved se konča z mislijo pripovedovalke, da je grad že dolgo razvalina, medtem ko skala in cerkvica na drugem bregu še stojita.

Razbojniška povest Guzej

Ano Wambrechtsamer je pritegnila tudi lokalno najbolj poznana legenda o štajerskem razbojniku Francu Guzeju,¹⁷ ki je v drugi polovici 19. stoletja z roparskimi podvigi skoraj desetletje zbujal strah na južnem Štajerskem (na Kozjanskem) in po obrobni hrvatskih pokrajinah. Okrog slovenskega Robin Hooda, socialnega pravičnika, ki je vzel pravico v svoje roke, jemal bogatim in dajal revnim, so se v ljudskem izročilu spletle številne zgodbe in legende. Dogodivščine o razbojniku Guzeju¹⁸ so postale del štajerskega ljudskega izročila in predmet literarnega oblikovanja.¹⁹ Ana Wambrechtsamer je v nedokončanem avtobiografskem romanu *Reinhold der Grenzer* zapisala, da ji je napete zgodbe iz Spodnje Štajerske pripovedovala že

¹⁷ Franc Guzej (1839–1880) se je rodil v kmečki družini blizu Šentjurja. V literaturi se kot njegov rojstni kraj navaja Sveti Jurij blizu Šmarja pri Jelšah. Na predstavitvi knjige Ane Wambrechtsamer *Guzej, povest iz spodnještajerskega hribovja* v Knjižnici Šentjur pa je Anton Kos povedal, da je na podlagi izpisov iz matičnih knjig ugotovil, da se je Guzej rodil v Šibeniku pri Šentjurja. Na isti prireditvi so polemizirali tudi o razbojnikovem priimku, saj je največkrat zapisano Guzaj, Viktor Majdič pa trdi, da je pravičen zapis Guzej. Prim. Izšel prevod povesti o Guzeju (<https://kozjansko.info/2013/10/izsel-prevod-povesti-o-guzeju/>).

¹⁸ Kmečki fant Franc Guzej je služil vojsko v Bileći in si kot četovodja v Dalmaciji pridobil vojaške spretnosti. Ko se je vrnil domov, se je zaposlil pri bogati kmetiji z gostilno na Dobrni. Kot spreten delavec, lep in postaven mladenič je prebudil zanimanje pri gospodarici, ki ga je hotela osvojiti, vendar jo je zavrnil. Iz užaljenosti ga je nato po krivem obdolžila kraje, zato je moral za sedem let v celjski zapor, od koder je pobegnil k prijatelju v Košnico na Kozjansko. Odtlej se je klatil po Kozjanskem, ubil krivično gospodarico, bežal pred orožniki, žandarji, grofi, ovaduhi in lovci, uprizarjal zelo domišljene rope za lastno preživetje in pomagal revnim. V kozjanskih gozdovih je pri mlinarjevi Barbiki našel tudi ljubezen, skupaj sta načrtovala pobeg v Ameriko, vendar se jima ni posrečil. Orožniki so ga izsledili in ubili na Košnici, prav tam, kamor se je skrila, ko je pobegnil iz zapora. Različne zgodbe in legende o Guzeju je mogoče prebrati na večjezičnem informativno-turističnem portalu *Razbojnik Guzaj* (<https://www.rtvsllo.si/zivljenjski-slog/ture-avanture/po-sloveniji/razbojnik-guzaj-slovenski-robin-hood-se-predstavi/286037>).

¹⁹ V knjižni obliki je povest o Guzeju leta 1931 izdal ljudski pisatelj Januš Golec, naslednje leto je Guzeja dramatisiral Ernst Tiran in nato izdal še v obliki povesti, dramsko besedilo o Guzeju je napisal tudi Davorin Petančič (Hladnik 2009: 121).

njena babica. Pisateljica je dobro poznala tudi kraje in gozdne poti, po katerih je hodil Guzej.²⁰ Iz pisem Eli Jurše je razbrati, da je tudi sama hodila po Guzejevih poteh. V povesti z naslovom *Der Gusej. Eine Geschichte aus dem untersteirischen Berglande* (Guzej. Povest iz spodnještajerskega hribovja) je Guzeja prva literarno ubesedila in ga predstavila nemškemu bralcu na Slovenskem. Njena povest je v obliki podlistka izhajala od sredine avgusta do konca novembra 1925 v časopisu *Cillier Zeitung*.²¹ Pisateljica je dogajanje umestila v leto 1820 v okolico gradu na Planini. Napeto zgodbo o Guzejevih roparskih pohodih, skrivanju po kozjanskih gozdovih, ljubezenski zvezi z mlado žensko iz vasi in njegovi smrti pripoveduje stari lovec Mihael drvarjem in voznikom v gostilni pri Klinarju ter jo preplete z analitično zgodbo o starem grofu, pri katerem je bil v službi. Notranji pripovedovalec nastopi v vlogi ljudskega pričevalca. Pisateljica razplete zgodbo tako, da je Guzej nezakonski sin grofa Kazimirja, ki ga je imel z nekim dekletom iz vasi, ki je po porodu umrla. Junker Kazimir je nato odraščal pri grofu na gradu, se sčasoma zaljubil v njegovo hčerko in se hotel z njo poročiti, vendar je grof to poroko preprečil. Kazimir je to občutil kot veliko krivico in iz protesta zapustil grad. Pripovedovalec nato poroča, da je zgodba o mladem junkerju potonila v pozabo, ker so postajale vse glasnejše zgodbe o Guzeju, ki se je skrival po temnih gozdovih (puščal denar v gostilni, prisedel na voz in izginil, požigal, ropal, ustrelil ženina, ki je zapustil dekle z otrokom, pomagal revežem in se maščeval tistim, ki so ga izdajali). Vaščani so ga na začetku ščitili, nato so ga sčasoma začeli izdajati. Njegov življenjski prostor se je vse bolj ožil, zatekal se je k vaški ljubicini Regini, vendar tudi pri njej ni bil več varen (ona ga skriva pod široko krilo). Slednjič se zateče v zapuščeno zidanico, sname brado in se ustrelji. Lovec Mihael je Guzeja videl ob smrti in v njem prepoznal junkerja Kazimirja. Še istega dne na gradu umre tudi grof, njegov oče. Ana Wambrechtsamer je v povest o Guzeju vključila tudi simbolični lik slovenskega Kralja Matjaža kot identifikacijo za Guzeja. Tako je Guzejeva zvesta ljubicina Regina, zapuščena mlada mati, ki je ostala sama z otrokom, imenovala razbojnika Guzeja, svojega junaka, dobrotnika in pravičnika. Pisateljica je ob liku Kralja Matjaža nemškemu bralcu pojasnila, da se le-ta pojavlja v slovenskih ljudskih pripovedkah, in ga primerjala z likom cesarja v nemški pripovedki *Kaiser Karl im Untersberg* (Cesar Karl v Untersbergu), ki pripoveduje o dobrem, spečem cesarju in zlatih časih, ko se bo dokončno prebudil. Tudi okvirna pripoved se konča v duhu legende, na sončni strani gozdne poti je nekoliko pridvignjena zemlja, Guzejev grob, na katerem raste cvetje kot nikjer drugje. Ana Wambrechtsamer se je v povesti *Guzej* opirala na lokalne zgodbe in legende o slovenskem Robin Hoodu. Napisala je napeto razbojniško zgodbo z lepimi opisi rojstne pokrajine. Glavnega junaka je v skladu s svojim zanimanjem za grajske ljubezenske zgodbe predstavila v grajsko okolje, identifikacije med socialnim pravičnikom Guzejem in Kraljem Matjažem pa v povesti ni globlje razvila.

²⁰ V okviru lokalne turistične ponudbe obstaja v rojstnem kraju Ane Wambrechtsamer Guzejeva pohodna pot po Planini pri Sevnici (<https://www.guzaj.si/zgodbe-in-legende/>).

²¹ Leta 2013 je izšla tudi v slovenskem prevodu z naslovom *Guzej, povest iz spodnještajerskega hribovja* (prev. Katja Hladnik).

»Da, jezik obvladati kakor Ivan Cankar«

Otroštvo Ane Wambrechtsamer je potekalo v dvojezičnem okolju, doma so govorili nemško, s hlapci in deklami ter okoliškimi prebivalci slovensko. Njeno znanje slovenščine je bilo tedaj na ravni narečja. Kakor piše v avtobiografskem romanu *Reinhold der Grenzer*, v otroštvu med obema jezikoma ni čutila razlik, oba sta ji bila enako ljuba:

Ko je postal Reinhold starejši, je opazil, da ima za vsako stvar dva izraza, da se je naučil izražati na dva načina. Enega je uporabljal v pogovoru s starši in staro materjo in drugega v pogovoru s hlapci in kmeti na polju in v očetovi trgovini. Oba sta bila dobra in lepa. Obema je zaupal, oba sta mu pomenila domovino, očetnjavo in ljubezen. (Krofl 1998: 39)

Literarno je začela ustvarjati v času najhujših mednacionalnih spopadov na južnem Štajerskem. Odraščanje v dvojezičnem kulturnem okolju je zapustilo neizbrisne sledi v njenem literarnem delu. Za literarni jezik je izbrala nemščino in postala pisateljica domačijskih in zgodovinskih pripovedi o rojstni Planini, ki jo je idealizirala in o njej pisala, da je raj na svetu.²² S Slovenci je vse življenje ohranjala pristne stike in se rada vračala k rojakom na Planini. O svoji zgodnji literarni enojezičnosti je, potem ko se je preselila v Avstrijo, zapisala:

Jezik je pisatelju prav tako samo material, iz katerega ustvarja, kar je slikarju barva, kiparju marmor, bron ali drug material. Napačno je zahtevati, da naj pisatelj piše samo o narodu, čigar jezik govori in da ne sme pisati o naravi in biti tistih, ki govorijo drugače. (Krofl 1998: 39)

Ana Wambrechtsamer se je po izselitvi v Avstrijo in številnih osebnih razočaranjih vedno bolj oklepala svojega rojstnega kraja, svoje domovine, kakor je zapisovala v pismih. Ves čas je ohranjala pisni stik s slovenskimi prijateljicami in znankami iz mladosti, jih občasno obiskovala in se z njimi kako drugače srečevala. Med letoma 1926 in 1933 si je intenzivno dopisovala z Elo Jurše.²³ Svoje življenje v Gradcu je opisovala kot bivanje v mrzli tujini.²⁴ Vse bolj se je poglobljala v zgodovinske vire o Celjskih grofih in pisala roman *Heut Grafen von Cilly und nimmermehr*²⁵ (1933), katerega izdaje ni več dočakala in bo predmet posebne razprave. V *Cillier Zeitung* in drugih časopisih je objavljala tudi lokalnozgodovinske članke.

Po letu 1924 se je začela intenzivno učiti slovenščine in prebirati slovenske klasike, zlasti Jurčičeva in Cankarjeva dela, da bi popravila, kakor je zapisala, svojo »mladostno zмотo«. V tem času se je lotila tudi prevajanja iz slovenščine v nemščino in obratno. V slovenščino je pozimi 1927/28 prevedla svojo *Kroniko trga in gospostva Planina* in leta 1931 še svoji pripovedi *Gospod prefekt* in *Gospodič*

²² Idilična podoba naravnih prostorov ima lahko tudi vlogo drugih prostorov, o čemer sem pisala v razpravi o Pavlini Pajk (Čeh Steger 2014: 73–85).

²³ Pisma Eli Jurše so natisnjena v knjigi *Ana Wambrechtsamer* (1998), v graški Deženi knjižnici hranijo tudi 64 pisem in razglednic njene materi, ki se je po upokojitvi leta 1920 za krajši čas vrnila v Maribor in nato preselila k njej v Gradec.

²⁴ Prim. pismo Eli Jurše z dne 8. maja 1926 (Krofl 1998: 59).

²⁵ O literarnih ubeseditvah Celjskih grofov sta podrobno pisala Bruno Hartman (*Celjski grofje v slovenski dramatik*, 1977) in Igor Grdina (*Med dolžnostjo spomina in razkošjem pozabe*, 2006).

Jurij. Prva prevoda sta bila še okorna, kakor je ugotavljal tudi korektor. V zvezi s tem je Eli Jurše v pismu z dne 25. novembra 1930 zatrjevala, da bo druga novela že boljša, saj ves svoj prosti čas posveti učenju slovenščine in branju slovenske literature:

Glede »Prefekta« se mi g. korektor [...] nekam smili. Kajti ta prevod ni ravno dokaj boljši, kakor nekdaj prestavljanje kronike. Sicer bi se mi pa jako ustregla, ko bi mu povedala, da se mu radi druge novele ni treba preveč bati, ker vsako prosto minuto vtaknem nos v Jurčičevo ali Cankarjevo knjigo in radi izurjenja v rabi slovenščine in pridobivanja novih izrazov, sploh razširjanja svoje zmožnosti pravnega domačega jezika, prestavljam obenem Novačanovega »Celjskega Hermana« nasprotno v nemščino. Sicer sem preverjena, da se bodo potom resnobnega in neutrudljivega dela, dale zamude in mladostni pregreški v tem oziru popraviti in iztreti. (Krofl 1998: 78)

Na prehodu v trideseta leta prejšnjega stoletja se je zelo resno in načrtno lotila učenja slovenščine. Za ideal si je postavila Cankarja, a ostala na realnih tleh:

Da sem začela svoje študije pri Jurčiču, ima svoj povod v istini, da se more vse od kraja začeti in tudi študij slovenske literature in jezika ne sme biti izjema. Jurčiča sem dokončala, sedaj prideta Cankar in Vladimir Levstik na vrsto, katerih novele in druge spise občudovati sem že imela priliko. Da, jezik obvladati, kakor Ivan Cankar – klasik – to je ideal mojega truda. In po zvezdah segati ni bila nikdar moja navada. (Krofl 1998: 80)

Ana Wambrechtsamer je v nemški jezik prevedla tudi Župančičevo *Veroniko Deseniško* in Novačanovo dramo *Herman Celjski*. Prevod slednje je dala avtorizirati in imela smelega načrte, da bi jo spravila na avstrijski oder, kakor je razbrati iz pisma Eli Jurše z dne 19. 12. 1930:

Rada bi pa še, iz mojih načrtov za priznanje posebno severnih sosedov z našim narodom, ki si ga žalibog, večinoma prav narobe in neresnično predstavljajo, postavila to dramo na nemški oder češ: »Evo, to zna sin slovenskega naroda!« (Krofl 1998: 81)

Ob branju slovenske klasike in prevajanju si je v zvezek zapisovala besede v slovenskem in nemškem jeziku ter za razlago oz. rabo besed, ki ji niso bile znane, v pismih pogosto spraševala tudi Elo Jurše. Napovedala je literarno delo v slovenščini in poročala o nastajanju obsežnega romana o Celjskih grofih, ki ga je pisala v nemščini in nameravala prevesti v slovenščino. Dne 28. 1. 1932 je pisala Eli Jurše, da ima že 600 strani napisanega romana, ki ga bo v obsegu 800 do 1000 strani rokopisa končala do pomladi. V zadnjem pismu Eli Jurše z dne 3. 2. 1933 je napovedala, da je roman o Celjskih grofih v tiskarni. Njegovega izida ni več dočakala, nedokončan je ostal tudi njen avtobiografski roman *Reinhold der Grenzer*.

Sklep

Pisateljica Ana Wambrechtsamer je v slovenski in avstrijski literarni zgodovini najbolj prepoznavna po romanu o Celjskih grofih (*Heut Grafen von Cilly und nimmermehr*, 1933, *Danes grofje Celjski in nikdar več*, 1940). Po osamosvojitvi Slovenije so v lokalnem okolju njene rojstne Planine večje pozornosti deležna tudi druga dela, ki jih je napisala v nemščini in so dogajalno umeščena v južnoštajersko

okolje, pri čemer mislimo na nemško-slovensko izdajo njenih pesmi (*Pesmi*, 1997) in slovenski knjižni prevod razbojniške pripovedi o Guzeju (*Guzej, povest iz spodnještajerskega hribovja*, 2013) kakor tudi na publikacijo o avtorici, v kateri so ndr. prvič natisnjena njena pisma prijateljici Eli Jurše, ki jih je napisala v slovenščini (*Ana Wambrechtsamer 1897–1933*, 1998), in natis *Kronike planinskega gradu in trga* (1995). Ana Wambrechtsamer je vse do začetka tridesetih let prejšnjega stoletja slovensko govorila le na ravni domačega narečja. Pisateljsko se je oblikovala v nemškem jeziku in objavljala pretežno v celjskih nemških časopisih z ideologijo nemškega nacionalizma. Po razpadu Avstro-Ogrske in izselitvi v Avstrijo se je začela intenzivno učiti slovenščine s ciljem, da bi literarno ustvarjala tudi v slovenščini in skrbela za slovensko-nemško literarno posredništvo. Ves čas je ohranjala stike s svojimi rojaki. Po prvih literarnih poskusih v slovenskem jeziku ter prevodih literarnih besedil iz nemščine v slovenščino in obratno ji je smele načrte prekrizala prezgodnja smrt.

VIRI IN LITERATURA

- Ana WAMBRECHTSAMER, 2016: Im Kriegsjahre, *Deutsche Wacht* 41/38 (13. 5.), 6.
—, 1916: Zapfenstreich, *Deutsche Wacht* 41/50 (24. 6.), priloga Die Südmark, št. 25, 4.
—, 1916: An die Steiermark, *Deutsche Wacht* 41/50 (8. 7.), priloga Die Südmark, št. 27, 4.
—, 1916: Das Ende vom Lied. *Deutsche Wacht* 41/58 (22. 7.), priloga Die Südmark, št. 29, 4.
—, 1917: Soldatenbraut. *Deutsche Wacht* 42/8 (27. 1.), 8.
—, 1917: Das blaue Blümlein. *Deutsche Wacht* 42/23 (21. 3.), 5.
—, 1917: Abendstimmung. *Deutsche Wacht* 42/33 (25. 4.), 2.
—, 1917: Kriegertod. *Deutsche Wacht* 42/58 (21. 7.), 3.
—, 1917: Wenn ich sterbe ... *Deutsche Wacht* 42/60 (28. 7.), 2.
—, 1917: Das letzte Trianschen, *Deutsche Wacht* 42/10 (3. 2.), 1–3.
—, 1924: Die Sage von der Erbauung des Schlosses Montpreis, *Cillier Zeitung* 49/72 (7. 9.), 1–2.
—, 1924: Die Apfelgeschichte am alten Schloss, *Cillier Zeitung* 49/90 (9. 11.), 1–2.
—, 1925: Der Gusej. *Eine Geschichte aus dem untersteirischen Berglande*, *Cillier Zeitung* 50 (16. 8.–29. 11.).
—, 2013: *Guzej, povest iz spodnještajerskega hribovja*. Prev. Katja Kladnik. Šentjur: Knjižnica Šentjur.
Matjaž BIRK, 2003: Nemška zgodovinska povest na Slovenskem v prvi polovici 19. stoletja. *Slovenski roman*. Ur. Miran Hladnik in Gregor Kocijan. Ljubljana: FF. (Obdobja, 21). 473–482.
Silvija BOROVIK, 2017: *Večkulturnost in medkulturnost v slovenski književnosti*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 123).
—, 2018: Avtobiografija, potopis, avtobiografska potopisna in fiktivna proza Alme Karlin. *Slavia Centralis* 11/1, 11–32.
Jožica ČEH STEGER, 2014: Idilični prostori kot drugi prostori v pripovedni prozi Pavline Pakj. *Slavia Centralis* 7/1, 73–85.

– –, 2017: Podoba Slovencev v Bartschevem romanu *Das deutsche Leid*. *Slavistična revija* 65/3, 433–445.

– –, 2017a: Dvojezično pesništvo Fanny Haussmann v literarnozgodovinskem kontekstu. V: Franca BUTTOLO idr.: *Skrivnost Fanny Haussmann*. Maribor: Aristej. 39–47.

– –, 2017b: Dežmanov prestop v nemški tabor in njegova kulturna identiteta v luči literarne zgodovine. *Studia Historica Slovenica* 17/2, 503–516.

– –, 2018: O Cankarjevi slovensko-nemški dvojezičnosti v kontekstu večkulturne Avstro-Ogrske. *Ivan Cankar v medkulturnem prostoru: ob stoti obletnici Cankarjeve smrti*. Ur. Jožica Čeh Steger, Simona Pulko, Melita Zemljak Jontes. Maribor: Univerzitetna založba Univerze. (Mednarodna knjižna zbirka Zora, 126). 62–73.

Igor GRDINA, 2006: Celjski grofje in literatura. *Med dolžnostjo spomina in razkošjem pozabe. Kulturnozgodovinske študije*. Ljubljana: ZRC. 175–206.

Dragica HARAMIJA, 2019: *Mariborske vedute II. Pripovedke o Mariboru in Pohorju*. Maribor: Založba Pivec.

Bruno HARTMAN, 1977: *Celjski grofje v slovenski dramatik*. V Ljubljani: Slovenska matica.

Miran HLADNIK, 2009: *Slovenski zgodovinski roman*. Ljubljana: Znanstvena založba FF.

– –, 2016: Vključevanje drugega in drugačnega v slovensko literarno zgodovino. *Drugačnost v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. Ur. Alojzija Zupan Sosič. Ljubljana: Znanstvena založba FF. (SSJLK, 52). 46–53.

– –, 2019: Literarische Zweisprachigkeit im slowenischen Teil der Habsburger Monarchie. *Literarische Mehrsprachigkeit im österreichischen und slowenischen Kontext*. Ur. Andrej Leben in Alenka Koron. Tübingen: Narr Francke Attempto. 289–304.

Anton JANKO, 1995: Nemška literarna ustvarjalnost na Slovenskem: zgodovinski oris. *Informativni kulturni zbornik*. Ur. Martina Orožen. Ljubljana: Oddelek za slovanske jezike FF UL. (SSJLK). 319–333.

– –, 1995a: *Anastasius Grün und die slowenische Literaturgeschichte. Anastasius Grün und die politische Dichtung Österreichs in der Zeit des Vormärz*. München: Süddeutsche Kulturwerk. 109–121.

Gregor KOČIJAN (ur.), 1994: *Kratka proza slovenskega realizma*. Ljubljana: DZS.

Mirko KRIŽMAN, 2006: *Ein slowenisch-österreichischer Kontaktraum durch ausgewählte Gedichte. Lyrik mit Empfindungen der Landschaft und des menschlichen Seins*. Maribor: Locutio.

Aleksandra KROFL (ur.), 1998: *Ana Wambrechtsamer 1897–1933*. Planina pri Sevnici: Turistično društvo.

Niko KURET, 2013: Wambrechtsamer, Ana (1897–1933). *Slovenska biografija*. Ljubljana: SAZU, ZRC SAZU. Dostop 12. 3. 2020 na <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi832103/>.

Mira MILADINOVIĆ ZALAZNIK, 2002: *Deutsch-slowenische literarische Wechselbeziehungen*. Ljubljana: Oddelek za germanistiko, nederlanistiko in skandinavistiko FF UL.

– –, 2008: *Deutsch-slowenische literarische Wechselbeziehungen 2. Leopold Kordes und seine Zeit*. Ljubljana: Oddelek za germanistiko, nederlanistiko in skandinavistiko FF UL.

– –, 2008a: Anastasius Grün und das Vereinte Slowenien. *Germanistische Mitteilungen* 67, 51–63.

Urška PERENIČ, 2005: Stiki Josefa Friedricha Perkoniga s slovenskimi intelektualci in pisatelji. *Slavistična revija* 53/4, 583–595.

– –, 2006: Poetische Versuche 1843–1844 Luize Pesjak – poskus umestitve dela nemške ustvarjalnosti na Slovenskem v okvir slovenske literarne zgodovine. *Slavistična revija* 54/2, 233–243.

Breda POŽAR, 1983: Maribor v nemškem romanu, I. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 1–2, 154–163.

Peter ROSEGGER, 1887: Eine Wanderung durch Steiermark. *Am Wanderstabe*. Ur. Peter Rosegger. Wien.

Ana WAMBRECHTSAMER: *Verzeichnis der künstlerischen, wissenschaftlichen und kulturpolitischen Nachlässe in Österreich*. Dostop 23. 6. 2020 na https://data.onb.ac.at/nlv_lex/perslex/W/Wambrechtsamer_Anna.htm.

ANA WAMBRECHTSAMER – WRITER AND BRIDGE BETWEEN TWO LANGUAGES AND CULTURES

Among the monolingual and/or bilingual writers who, up to the disintegration of the Austro-Hungarian Empire, lived in Southern Styria and wrote about it was also Ana Wambrechtsamer (1897–1933). Slovenian literary history has up to the present not given her significant attention, even though her novel *Heut Grafen von Cilly und nimmermehr* (1933) became a bestseller in Slovenia. In 1940 it was published also in Slovene – translated by Niko Kuret (*Danes grofje Celjski in nikdar več*) and saw several reprints.

Ana Wambrechtsamer was born in Planina near Sevnica. Her father, Friedrich Wambrechtsamer, a merchant and landowner in Planina, originated from a well-known Celje bourgeois family, while her mother Marija was a native Slovenian and took care of the post in the house she was born in. Already as a child, Ana was connected with nature and the people in the neighbourhood. She grew up in a Slovene-German bilingual environment. At home the family spoke German, but the communication with the help on the estate and with the farmers surrounding them took place in the Slovene dialect. Ana faced national conflicts for the first time when she entered the bourgeois school in Celje, which she completed in Maribor, to where the family moved in 1909. After a severe illness, due to which she was forced to leave teacher-training school, she increasingly found sanctuary in the neighbouring countryside. As she recovered, she found work in a post office and wrote poems with motifs of war, death, love and nature. She published most of her works in the German newspaper in Celje *Deutsche Wacht*, the editor of which became her mentor guiding her towards German ideology. Despite all this, Ana was never really interested in politics.

From 1917 she wrote historical and locally coloured prose with romantic descriptions of court life, pristine nature and suspenseful stories from the native folk treasury and from the lives of her countrymen. Among these, the story of Guzej, in which the motif of King Matthias is included and which in 1925 came out in the form of a feuilleton in the *Cillier Zeitung*, deserves special attention. From 1919 and until her death in 1933 she lived in Austria, the entire time feeling homesick for her native land. She kept in touch with her fellow countrywomen from Planina, the place she claimed was heaven on earth, through correspondence in the Slovene language and through occasional visits. In the Graz provincial archive, she studied sources for her *Kronika Planine in njenega gospostva* (*Chronicles of Planina and its Lordship*) and acquired a profound knowledge of the history of the Counts of Cilli. At the turn of the decade from the 1920s to the 1930s, while residing in Graz, she increasingly sought her Slovenian roots. To this end she intentionally learnt the Slovenian language and read the works of Jurčič and Cankar. She translated her two novels *Gospod prefekt* and *Gospodič Jurij* into Slovene, and Župančič's *Veronika Deseniška* and Novačan's drama *Herman Celjski* into German. She did not live to see the publishing of her best novel.